

El dret a regir-nos amb lleis pròpies

Eduardo Zaplana presenta, al voltant del 9 d'Octubre, les conclusions d'una comissió que ha estudiat el dret no escrit encara vigent al País Valencià. Alguns membres de la comissió pensen que el següent pas hauria de ser la recuperació del dret foral històric valencià. Aquest dossier s'endinsa en les antigues lleis valencianes i la seua vigència avui.

"Els dos grans definidors de la nacionalitat històrica –Sabino Arana per als bascos i Prat de la Riba per als catalans– ho han enunciat de forma parcialment diferent. L'eslògan d'Arana es *Jaungoikua eta Lagizarra*, Déu i Llei Vella; per als catalans, Prat de la Riba repeteix incessantment que llengua i dret són les dues característiques més peculiars del seu poble, les que li confereixen el caràcter de nacionalitat. Si es posen en relació les dues teories, veurem que el punt coincident entre Arana i Prat és el dret." Amb aquestes paraules, Vicente Domínguez, degà autonòmic del Col·legi de Registradors de la Propietat del País Valencià, palesa la importància de la llei en la configuració d'una nació. I els valencians en vam tenir una de pròpia durant gairebé cinc-cents anys. Amb Jaume I arribava a València, el 1238, un cos legislatiu nou que regularia la vida del nou Regne fins el 1707, any en què Felip V comença a promulgar els Decrets de Nova Planta. Un conjunt normatiu que, per a Enric Solà, registrador de la propietat, "és increïblement avançat, perfecte, modern i admirable". Cap part de les regulacions contingudes dins dels Furs ha tornat a tenir vigència des del començament del segle XVIII. D'allò que es podria considerar dret civil propi, tan sols han perviscut fins als nostres dies al País Valencià uns quants costums no escrits. Una part molt petita del

que va ser un codi que va regular tots els aspectes de les relacions socials a l'antic Regne de València (vegeu requadre a la pàgina 61).

A la recerca dels costums. La Generalitat Valenciana va decidir, l'any 1997, emprendre un pla d'actuació per analitzar la vigència d'aquests costums encara en ús al

les Aigües, ha recopilat els costums per lliurar-los al Parlament valencià. Eloy Velasco, director general de Justícia de la Generalitat Valenciana i vice-president d'aquesta Comissió, assenyala que aquest ens ja ha acomplert la seua missió: "Nosaltres donarem el treball que hem realitzat durant dos anys a les Corts Valencianes perquè ells publiquen el conjunt de costums que hem pogut recollir i decidesquen si s'ha de normalitzar i s'ha de fer un codi". Algunes veus, des de dins d'aquesta mateixa comissió, s'han aixecat per demanar que s'estudie també el dret foral històric valencià i no tan sols les normes no escrites d'origen eminentment agrari que encara es conserven. "La recerca i estudi de costums és com buscar una agulla en un paller. És una tasca pràcticament impossible de dur a terme perquè hi ha sobreabundància de normes escrites", precisa Joan Tamarit, secretari del Col·legi d'Advocats de Sueca, professor de dret a la Universitat de València i membre d'aquesta comissió. Solà tampoc no comparteix aquesta posició de limitació al dret consuetudinari i considera que s'ha d'aspirar a recuperar la capacitat normativa en matèria de dret civil, el que regula les relacions entre particulars, representants de les universitats, de col·legis d'advocats, de registradors de la propietat i de notaris, a més d'altres institucions com les cambres agràries o el Tribunal de

**Totes les
autonomies de
l'estat amb lleis
forals històriques
tenen dret civil
propi en vigor,
excepte el
País Valencià.**

País Valencià. El president de la Generalitat Valenciana presenta durant els actes commemoratius del Nou d'Octubre les conclusions d'una comissió interdepartamental que durant els dos últims anys ha estudiat el dret consuetudinari valencià, és a dir, els costums que encara perviuen entre nosaltres. Aquesta comissió, formada per representants de les universitats, de col·legis d'advocats, de registradors de la propietat i de notaris, a més d'altres institucions com les cambres agràries o el Tribunal de

quotidiana moderna, però també que hi ha una discriminació respecte a la resta d'autonomies de l'estat espanyol.

Ara com ara, sis autonomies tenen capacitat de promulgar normes pròpies sobre part del dret civil. Galícia, el País Basc, Navarra, Aragó, el Principat de Catalunya i les Illes Balears tenen compilacions de dret civil. De tots els territoris de l'estat amb un dret històric propi, tan sols el País Valencià continua sense tenir cap regulació escrita que compile les seues normes civils, anul·lades fa quasi tres-cents anys. Després de la derrota d'Almansa, el 1707, no van ser els valencians els únics a perdre les seues lleis. També les perderen l'Aragó, Catalunya i les Illes. Tanmateix, l'Aragó va recuperar part del seu dret foral, el relatiu a qüestions civils, tres anys després, mentre que Catalunya i les Illes Balears no arribaren a perdre la regulació del dret privat, encara que per a totes les altres esferes legals s'aplicara des d'aquell moment la

lleí espanyola. Tots els antics territoris de la Corona d'Aragó han gaudit de les seues normes pròpies en matèria de dret civil ininterrompudament. "La unificació legislativa que es perseguia a través dels decrets d'abolició dels Furs, per tant, únicament es va produir en l'àmbit jurídic-polític a la resta d'estats de la Corona d'Aragó, i va afectar tots els ordres jurídics tan sols en el cas del nostre país, que va ser objecte, per tant, d'un tracte discriminatori". Aquesta situació va ser refermada quan es va plantejar la "qüestió foral", al segle XIX. Quan es va codificar el dret civil espanyol, mitjançant el Codi Civil vigent, del 1889, el País Valencià va quedar exclòs dels que van ser considerats territoris forals. D'aquesta manera, els valencians eren privats novament de la possibilitat de recuperació del seu dret civil. Una privació no exempta de paradoxes. "És destacable el fet lamentable -diu Tamarit- que a Galícia sí que se li va reconèixer el caràcter de regió foral malgrat que,

a diferència del Regne de València, mai no havia gaudit d'autonomia legislativa. Una inclusió deguda, segurament, al fet que el ministre de Gràcia i Justícia, autor de la relació de territoris forals, era gallec".

'Tres segles de discriminació'.

Enric Solà és contundent: "els valencians funcionem com una regió de la nació espanyola. Tots els territoris amb un dret històric propi el tenen en vigència excepte nosaltres". Joan Tamarit considera que els valencians patim una situació de discriminació des de fa tres segles. "A aquesta situació, se li posa fi recuperant el dret i actualitzant-lo", conclou Tamarit. Tota una altra és l'opinió de Velasco sobre la possibilitat de recuperar part de les regulacions contingudes en els Furs: "Quan parlem de recuperar un dret històric, hem de saber primer quina és la història que volem recuperar, i en això no ens posarem mai d'acord. A uns els agrada més el dret musulmà, a uns al-

Un dels volums de l'edició crítica dels Furs elaborada per Arcadi Garcia i Germà Colón. Alguns dels qui coneixen aquest antic cos legal ressalten que pot oferir solucions a molts problemes actuals.

La recuperació del dret civil valencià

A la dreta, Joan Tamarit, secretari del Col·legi d'Advocats de Sueca.

A l'esquerra, Eloy Velasco, director general de Justícia, considera que el dret valencià no són tan sols els Furs: "Quan parlem de recuperar un dret històric, hem de saber primer quina és la història que volem recuperar, i en això no ens posarem mai d'acord."

ARXIU / EFE

ARXIU / RAFA GIL

tres els agrada més el romà, a uns altres el cristià. Al final, haurem d'agafar allò millor de totes les eres. El dret civil valencià no són tan sols els Furs, hi ha molt més dret més enllà dels Furs. Per exemple, el Tribunal de les Aigües de València no està als Furs. Compte amb aturar-nos tan sols en l'època històrica que ens done la gana. S'han de qüestionar totes les posicions fonamentalistes. Tota les posicions intermèdies són encertades. A més, tenim el mateix dret que qualsevol altra autonomia, encara que no el tinguem per escrit". La diferència d'opinió que subjau en aquest ventall de posicions és si la tasca s'ha de limitar a la recollida de costums, molts d'ells en vigència tan sols en algunes parts del territori i provinents d'una economia basada en l'agricultura, o si s'ha de tenir en compte també a l'hora de fer noves regulacions del dret històric foral, que abraça

molts més àmbits. Solà descriu amb una metàfora el treball de la Comissió. "La recerca de costums és anar com Diògenes amb el seu cressol a la recerca de plantetes, quan tenim un bosc florit que són els Furs."

Una Constitució ambigua.

Però en cas que la voluntat política duguera avant la redacció d'una compilació de dret civil valencià que tinguera al seu moll de l'os les institucions provinents del dret foral valencià, hi hauria un problema sobre el qual els diversos especialistes valencians s'han posicionat de manera molt diversa: seria constitucional?

La Constitució assenjala que només podrà ser recuperat el dret civil "allí donde lo hubiere". Aquesta ambigua norma pot tenir diverses interpretacions. Segons alguns estudiosos, els valencians poden aplicar tan sols el dret consuetudi-

nari no escrit, que és el que estava en vigor en el moment de redactar l'actual text constitucional espanyol. Alguna sentència del Tribunal Constitucional dóna suport a aquesta tesi. Però, alguns altres consideren que el País Valencià sí que té dret civil, tot el contingut als Furs valencians, encara que estiga derogat des de fa quasi tres segles. Aquesta és la posició de Domínguez, qui va dedicar tot el seu discurs d'ingrés a l'Acadèmia Valenciana de Jurisprudència i Legislació a demostrar la constitucionalitat de tornar a aplicar el dret civil foral valencià. "Entenc que és constitucionalment impecable –sosté Domínguez en aquest discurs– connectar el dret Civil valencià, a més de amb els nostres costums, amb tot el dret civil dels nostres Furs, òbviament actualitzats dins del marc de valors i principis de la Constitució, i una vegada actualitzat, conservar-lo, modificar-lo i desenvolupar-lo". Velasco, per la seua banda, creu que la Constitució dóna marge suficient per regular totes les figures històriques que tenim. El director general de Justícia destaca, també, la capacitat reguladora del Consell en moltes matèries relacionades amb el dret civil: "en totes les matèries administratives transferides, la Generalitat té capacitat per regular-ho absolutament tot". El que també assenyalen alguns dels qui han estudiat aquest problema és que cal tenir en compte també que l'Estatut d'Autonomia valencià, del 1981, reclama almenys en cinc ar-

OVIDI

► **Antologia en 13 CD de l'obra musical d'Ovidi Montllor**

A la venda a la Botiga d'EL TEMPS

La vídua, els hereus i el matrimoni

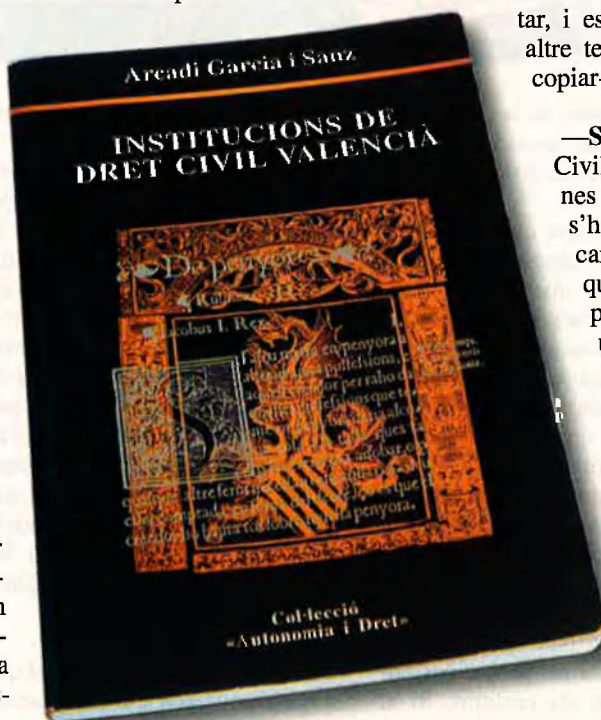
El dret foral valencià regulava el règim econòmic del matrimoni, l'herència i la viduïtat, entre molts àmbits més, de manera diferent a com ho fa el Codi Civil espanyol, actualment en vigor al País Valencià. Ací teniu alguns exemples.

—**Règim econòmic del matrimoni. Separació de béns.** El sistema vigent al País Valencià des de l'any 1707 és l'espanyol de guany, un règim en el qual tot el que obtenen els cònjuges després del matrimoni és compartit si no signen un acord de separació de béns. En el sistema recollit en els Furs valencians, el règim era el de separació de béns. Aquest és el mètode en vigor a Catalunya i a les Illes Balears. El règim espanyol actualment vigent planteja problemes que s'evitarien amb el de separació de béns. Ara si un dels cònjuges contrau un deute, se n'han de fer càrrec els dos, mentre que en l'antic règim valencià era tan sols del qui l'havia contractat. Segons Vicente Domínguez, "la inadequació de la societat de guany al model socioeconòmic vigent de la relació de parella estable és evident, com ho demostra la cada vegada major quantitat de capitulacions matrimonials que s'atorga pactant el règim de separació de béns". "El sistema de separació de béns —apunta Joan Tamarit— és més racional i ajustat a la mentalitat actual".

—**Règim d'herència. La legítima.** La legítima és la part de l'herència que hom ha de deixar als fills. En la regulació vigent, els pares han de repartir un terç de l'herència entre tots els fills a parts iguals i un altre terç de "millora" també entre els descendents directes. Amb el sistema instaurat per Jaume I, la legítima era molt més suau que la castellana, però amb el pas del temps es va dulcificar fins arribar pràcticament a desaparèixer. Per a alguns especialistes, el sistema d'heretament sense legítima valencià s'ajusta més a una societat com la nostra, en la qual els vincles familiars són molt més lliures i difusos.

—**Drets de la vídua. L'any de plor i la tenuta.** És el conjunt de drets que té la vídua sobre els béns que li deixa el seu marit. Entre ells, per exemple, que usufructua tot el patrimoni durant el primer any després de la mort d'aquest, encara que posteriorment conserva bona part del

dret sobre el patrimoni. Segons Enric Solà, "aquest conjunt de drets hauria d'estendre's a la hipòtesi contrària, és a dir, a la dels drets del marit sobre el patrimoni de l'esposa, per adaptar-se a la igualtat de sexes". Aquesta sèrie de mesures legals que protegeixen la vídua estan incloses actualment en la compilació de dret civil del Principat, però van ser originàries dels Furs de València. "Té sentit —es qüestiona Solà— que unes institucions de dret familiar i successori siguin derogades i anticonstitucionals en un cert territori, que les va parir i allestar, i estiguen en vigor en aquell altre territori que es va limitar a copiar-les?".

Coberta d'Institucions de dret civil valencià, d'Arcadi Garcia. En aquest llibre podem trobar un grapat de lleis forals que resoldrien problemes actuals.

—**Servitud de pas.** El Codi Civil en vigor té algunes llacunes en la regulació del pas que s'ha de deixar a qui té un camp, un terreny o un edifici que no té entrada, sobretot pel que fa als enclavaments urbans. Els Furs regulen molt clarament aquest dret. Segons la legislació foral valenciana, tot el qui posseeix una propietat que estiga envoltada de veïns i no tinga entrada, tindrà el dret que el veí menys perjudicat li ofereixca un camí per on entrar. Aquesta servitud de pas, en els Furs, és forçosa i gratuïta.

—**Plets de dret foral especial que no arribarien a Madrid.** En cas que el País Valencià tinguera una part del dret civil que fóra pròpia, els judicis relacionats amb aquestes matèries no arribarien al Tribunal Suprem de Madrid i es resoldrien en el Tribunal Superior de Justícia del País Valencià. El Tribunal Suprem té ara un retard de deu anys. Si els plets tingueren lloc a València, es resoldrien en un any o en menys.

Hi ha tot un grapat més de lleis forals que podrien resoldre alguns litigis que es plantegen actualment, com la regulació de compra-venda de fruites pendents (vegeu entrevista a la pàgina 62), tan important en les àrees cítriques valencianes, algunes ambigüïtats en la venda de finques o la propietat del marge entre dos camps veïns de distint nivell. **M. C.**

La recuperació del dret civil valencià

ARXIU / RAFA GIL

Imatge de l'acte de presentació del Manifest pel Dret Civil Valencià del Col·legi d'Advocats de Sueca, el maig del 1992. Va ser el tret de sortida de la reivindicació més moderna dels Furs.

ticles la potestat de les Corts Valencianes de recuperació, actualització i modificació del dret civil valencià.

Fet i fet, encara que fóra legalment possible aquesta recuperació, punt de vista que comparteixen cada vegada més especialistes, el problema que es plantejaria és quines són les figures a recuperar i el format que hauria de tenir la recopilació legal que les continguera. Velasco enumera una terna de posicions sobre aquesta qüestió: "Dins de la comissió hi ha qui vol fer un codi civil a l'estil dels del segle XIX, els que volen que el dret estiga regulat amb lleis especials i els qui han opinat que no s'ha de regular res perquè ens podem carregar els costums. Si el dret valencià ha sobreviscut al Decret de Nova Planta de Felip V és perquè la tradició oral té molta

força. Posar per escrit una norma que ha funcionat oralment, per a alguns, és matar l'oral". Solà pensa que s'ha de fer una compilació i no un codi civil complet, de la mateixa manera que ho han fet els territoris amb competències en aquesta matèria (vegeu entrevista a la pàgina 62). Tamarit posa l'èmfasi en la reclamació de la potestat de les Corts Valencianes en l'elaboració del Dret Civil. "La competència –diu– en dret civil de la Generalitat Valenciana és no res. El que es fa ara és anecdòtic. L'administració valenciana ha de tenir les mateixes competències que Catalunya o el País Basc".

Un camí iniciat l'any 92. El que sí que reconeixen tots els coneixedors del tema consultats per aquest setmanari és que s'ha iniciat un camí que ningú sap ben bé on aca-

barà. La reivindicació més moderna de la vigència de les lleis forals valencianes comença l'any 1992, amb el Manifest pel Dret Civil Valencià del Col·legi d'Advocats de Sueca, una tasca en la qual no es va implicar el PSPV durant els dotze anys que estigué governant el País Valencià. El Partit Popular, en el poder a la Generalitat Valenciana des de fa cinc anys, ha iniciat una sèrie d'accions de promoció i coneixement del dret valencià. El Consell ha organitzat cursos de dret civil valencià per als jutges que exerceixen al País Valencià, ha publicat un *Curs de dret civil valencià*, ha creat la Biblioteca de dret civil valencià i està a punt d'inaugurar una exposició de bibliografia sobre el dret civil valencià des del segle XV fins a mitjan segle XX a la Biblioteca Valenciana, que té la seu al monestir de Sant Miquel dels Reis. Aquesta mostra, que compta amb la col·laboració del Consell Valencià de Cultura i de la Universitat Jaume I de Castelló, serà inaugurada aquest mateix mes d'octubre. La mesura de més fondària política ha estat, no obstant això, la tasca encetada per la Comissió Interdepartamental per a l'estudi del dret consuetudinari valencià, que justament acaba ara. Els passos següents i la possibilitat que les nostres relacions quotidianes privades tornen a estar en part regulades per lleis valencianes són encara una incògnita.

Miquel Calvet

WordCorrect

Corrector ortogràfic i gramatical Català, Castellà, Anglès

Desarrollo
Gramatical
Computarizado

Plataformes:
Apple i Windows

Novetat:

Inclou versió per a Word 2000 d'Office 2000

És l'únic corrector que, en una sola aplicació inclou:

- Corrector Ortogràfic i Gramatical
- Interfície i Ajuda Gramatical bilingüe: Català-Castellà; Castellà-Anglès
- Correcció de Barbarismes
- Diccionari de Sinònims i Antònims
- Diccionaris Professionals: mèdic, jurídic, Informàtic, de la construcció.

Facilita l'Alternativa a l'errada, amb una **Línia de Missatge** s'indica el tipus d'errada, aquesta línia s'associa a l'**Ajuda Gramatical**

Per a més informació:
902 11 99 99

www.dgc.es